

شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه ورزش روستایی و بومی محلی

فریبا افشون^۱

وحید رفیعی ده‌پیدی^۲

سیداحسان امیرحسینی^۳

علی پیرزاد^۴

10.22034/ssvs.2022.2246.2610

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۵/۸

بازی‌های بومی محلی فوائد فراوانی در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، روحی و روانی، بین‌المللی، گردشگری و اقتصادی خواهند داشت. بنابراین هدف این پژوهش، شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه ورزش روستایی و بومی محلی بود. پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی، از نظر روش، توصیفی و به‌صورت آمیخته کیفی و کمی انجام شد. نمونه‌گیری در بخش کیفی بر اساس پلن تخصصی و هدفمند و تعداد نمونه برابر با ۲۰ تن بود. جامعه آماری در بخش کمی شامل مسئولان و کارکنان فدراسیون ورزش‌های روستایی و بومی محلی و مسئولان هیئت‌های استانی، برابر با ۱۱۵ تن بودند که به‌صورت تمام‌شمار به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش، پرسش‌نامه محقق ساخته شامل ۳۹ عامل مؤثر بر توسعه ورزش روستایی و بومی محلی بود. روایی پرسش‌نامه با نظر ۱۰ نفر از اساتید مدیریت ورزشی دانشگاه و پایایی آن با آزمون آلفای کرونباخ تأیید شد. برای تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی از نرم افزارهای SPSS و لیزرل استفاده گردید. یافته‌های پژوهش نشان داد که ۳۹ عامل در قالب مؤلفه‌های منابع مالی، عوامل اجرایی، عوامل محیطی، نگرشی و حمایتی، امکانات و تجهیزات، منابع انسانی، عوامل مدیریتی، اقدامات آموزشی، رشدآفرین انگیزشی و اجتماعی-فرهنگی اثرگذار است. می‌توان گفت که وجود فضاهای طبیعی و تنوع اقلیمی و جغرافیایی در روستاها به همراه تأمین اعتبارات کافی جهت پیاده‌سازی برنامه‌های ورزشی و برگزاری منظم مسابقات متمرکز، لیگ کشوری و جشنواره‌های ورزشی به احیا و توسعه ورزش روستایی و بازی‌های بومی محلی کمک خواهد کرد.

واژگان کلیدی: بومی محلی، عوامل محیطی و ورزش روستایی.

^۱ دانشجوی دکتری، گروه مدیریت ورزشی، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

^۲ استادیار، گروه مدیریت ورزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

E-mail: Vr1352@gmail.com

^۳ دانشیار، گروه مدیریت ورزشی، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

^۴ استادیار، گروه مدیریت بازرگانی، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

مقدمه

نقش و جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی، بین‌المللی و پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی، از جمله: فقر گسترده، نابرابری، فرایند رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، حاشیه‌نشینی شهری و غیره موجب توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری شده است. در این میان، ورزش و بازی‌های بومی و محلی نقش بسیار مهمی در ساختار مناطق روستایی دارند و این رویکرد بر سلامت جسمانی، شناخت هویت‌ها و فرصت‌های تعامل اجتماعی ساکنان روستایی نقشی اساسی دارد (نقوی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۱-۱۲۸). از طرفی نیز در عصر حاضر، ورزش به یکی از مهمترین و تأثیرگذارترین ساختارهای جامعه تبدیل شده است. ورزش در دنیای جدید چنان با اهمیت و فراگیر شده که همه جا هست، چاشنی فرهنگ ملی ماست و در زوایای گوناگون زندگی اجتماعی روزمره ما جا گرفته است. از این منظر هیچ موضوع دیگری در علوم اجتماعی وجود ندارد که بیش از ورزش شایان توجه باشد (نودهی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱-۳۵). در این میان، ورزش‌های روستایی و بومی برگرفته از فرهنگ قومی مردم ماست و رابطه تنگاتنگ و نزدیکی با شیوه زندگی، رفتار و مناسبات آنان دارد. این ارتباط و نزدیکی به اندازه‌ای قوی است که هنوز در برخی مناطق، ورزش‌های روستایی و بومی در مراسم عروسی، اعیاد و مناسک جمعی استفاده می‌شود (حسانی و کرمی، ۱۳۹۵). ورزش‌های روستایی به علت تعلق آن‌ها به جامعه روستایی و عجین شدن آن با نمادهای فرهنگی و تاریخی جامعه روستایی، می‌تواند نقش مهمی در توسعه محلی ایفا کند. این ورزش‌ها، ارزان، دسته جمعی و مفرح برگزار می‌شوند و علاوه بر آن کارکردهای حاشیه‌ای مفیدی چون: تقویت توریسم، افزایش سرمایه اجتماعی، ایجاد مشاغل روستایی، آشنایی با رسوم ملی و محلی، سلامتی جسم و روان و کار گروهی و تعاونی دارند- کارکردهایی که می‌تواند محیط روستا را شادتر، رسیدن به شاخص‌های توسعه محلی را تسهیل و به تداوم ورزش‌های بومی و محلی نیز کمک شایانی بکند (پاپ زن و همکاران، ۱۳۹۴: ۱-۱۵). علیرغم همه این‌ها در دهه‌های اخیر، تمرکز مسئولان ورزش و دولتمردان معطوف به ورزش‌های حرفه‌ای و کلاسیک است، در حالی که بازی‌های بومی و تفریحی از نیازهای جوامع بوده و هست.

نیاز به بازی، نیازی عمومی و جهانی است و مرزهای سن و جنس و موقعیت اجتماعی و پایگاه اقتصادی و جغرافیایی را در هم می‌شکند و هیچ ملتی را نمی‌توان بدون بازی و سرگرمی یافت. همین نیاز عمومی و همگانی است که گستره بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی را از گذشته به وجود آورده است. بازی‌های بومی و محلی به عنوان یکی از مهمترین بخش‌های اوقات فراغت و ورزش همگانی، مدتی است که مورد توجه بسیاری از کشورها قرار گرفته و تلاش‌هایی برای احیا و توسعه اینگونه فعالیت‌های بدنی در حال انجام است (یانگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). بازی‌های بومی-محلی بخشی از میراث فرهنگی غیرمادی بشریت هستند و شایسته است که به عنوان فرهنگ مردم

^۱ Yang

حفظ و احیا شوند. می‌توان از طریق ورزش‌ها و بازی‌های سنتی زمینه تعامل با ملل و فرهنگ‌های مختلف را فراهم کرد (سائورا و زیمرمان^۱، ۲۰۲۱). در واقع، بازی‌ها برای مردم فرصتی فراهم می‌کند تا بعد از یک روز سخت کاری احساس آرامش کنند. بسیاری از بازی‌ها و فعالیت‌ها برای پاسخگویی به خواسته‌ها، نیازها، منافع و رضایت‌مندی انسان‌ها از زمان‌های دور و قدیم ساخته شده و شامل مزایا و فواید بسیاری است از جمله می‌توان به منافع اجتماعی، فیزیکی، روانی، عاطفی، آگاهی و دانش اشاره کرد (لاگاردرا^۲ و همکاران، ۲۰۱۸: ۲۰-۳۸). ورزش‌های بومی و محلی به جهت انطباق با علائق ذوقی، هنری و فرهنگی جامعه می‌تواند گسترش و عمومیت پیدا نماید. بازی‌های بومی، محلی و ورزش‌های سنتی به عنوان بخشی از فرهنگ هر ملت، متناسب با وضعیت اقلیمی و فرهنگی هر منطقه بر مبنای فلسفه و منطق خاص طراحی شده‌اند و همین هماهنگی و همراهی با جغرافیا و فرهنگ، رمز ماندگاری آن‌ها تاکنون بوده است. مطالعه و معرفی این ورزش‌ها از آن جهت حائز اهمیت است که می‌تواند به ما دانشی در زمینه داشته‌های فرهنگی‌مان بدهد و فرصتی را فراهم کند که با کسب آگاهی، در زندگی امروز از آن‌ها استفاده گردد (غفوری و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۱-۸۸). این بازی‌ها از عوامل تاثیرگذار در نیروهای اجتماعی برای تحقق توسعه پایدار، به‌خصوص در جوامع روستایی هستند که کمترین هزینه را در مقابل سایر هزینه‌های مدیریتی به خود اختصاص می‌دهند. این بازی‌ها فوایدی همچون: ارزش‌های اجتماعی، جسمی، روانشناختی، شناختی، اخلاقی و روانی برای مناطق روستایی دارند. عواملی از قبیل سادگی پرداختن به بازی‌های بومی و محلی، عدم نیاز به امکانات و فضای خاص، آموزش و تمرین مهارت‌های مختلف، برخورداری از تنوع و گوناگونی، سهولت انجام، پیوند با ساختارهای فرهنگی روستا، قابلیت سازگاری بالا با شرایط جامعه امروزی، جلوگیری از انحرافات اجتماعی در جوانان و وجود زمینه برگزاری جشنواره‌های ورزشی بومی و محلی از مهمترین مزایای بازی‌های بومی و محلی هستند (رزم‌آور و شهاوندی، ۱۴۰۰).

کشورهایی مانند چین، ژاپن و کره توانسته‌اند با فعالیت‌هایی که در این زمینه انجام داده‌اند، بازی‌ها و ورزش‌های بومی خود مانند کونگفو، تکواندو، ووشو و سومو را احیا، توسعه‌بخشی و جهانی کنند (گل‌زاده و میرآبادی، ۱۳۹۸: ۲۸۷-۳۰۷). علیرغم این که در برخی از کشورها به ورزش‌های بومی و محلی توجه شده، اما در بسیاری از کشورها مورد بی‌توجهی واقع گردیده است.

بازی‌های سنتی، میراث مهم فرهنگی تفریحی جهان است. با این حال، آن‌ها کم ارزش تلقی و در برخی موارد، حتی نادیده گرفته می‌شوند (دودو^۳، ۲۰۲۱). بازی‌های سنتی در حال فراموشی و ناپدید شدن هستند و کاش

¹ Saura SC & Zimmermann

² Lagardera

³ Dodoo

شرایطی فراهم می‌شد تا این بازی‌ها مجدداً احیا گردند. این مشکل در مورد بازی‌های جدید نیز به مرور در حال اتفاق افتادن است (ون بوتنبرگ^۱، ۲۰۱۹: ۲۰۵-۲۲۵).

در سرزمین پهناور و باستانی ایران، باوجود تنوع آب و هوایی و گوناگونی ریشه‌های فرهنگی، بازی‌ها و سرگرمی‌های رایج در میان مردم، عواملی مانند گسترش شهرنشینی، صنعتی شدن و پیدایش فناوری‌های نوین، بسیاری از بازی‌های سنتی را منسوخ کرده و یا به حاشیه رانده است. اگرچه هنوز برخی از این بازی‌ها در سطح شهرهای کوچک و روستاها بازی می‌شود و برنامه‌هایی نیز از سوی فدراسیون ورزش‌های روستایی و نیز فدراسیون و هیئت‌های ورزش همگانی با زمانبندی‌های مشخص اجرا می‌شود، اما به‌طورکلی می‌توان گفت که این بازی‌ها دیگر نقشی در پر کردن اوقات فراغت انسان‌های امروز ندارند (بیگی، ۱۴۰۰: ۸۱-۹۰). علیرغم توجه مسئولان به ورزش‌های مدرن و حرفه‌ای و سرمایه‌گذاری‌های گزاف در ورزش‌های کلاسیک و از طرفی کم توجهی به ورزش‌های بومی، هنوز هم برخی از بازی‌های سنتی و بومی زنده مانده‌اند.

ورزش‌های بومی و محلی از تفریحات جذاب و پرتعداد در بین مردم روستاها و عشایر است که جایگاه ویژه خود را با گذشت قرن‌ها هنوز هم حفظ کرده است؛ زیرا این ورزش‌های بومی و محلی در بطن جامعه ریشه دوانده و بر اساس علاقه‌ها و سلیقه‌ها و امکانات مردم هر منطقه در دوره‌های گوناگون شکل گرفته و رواج یافته‌اند (پاپزن و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۸-۱۱۲). بازی‌های بومی و محلی زمینه فعالیت‌های فراغت روستاییان را با توجه به سرزندگی و نشاط، حفظ آیین‌ها و رسوم، ارزش‌ها و نمادها فراهم می‌آورند. پیشرفت به سوی توسعه پایدار روستایی (درزمینه بازی‌های بومی و محلی) نیازمند تغییرات در سه سطح محلی، ملی و بین‌المللی است و راهبرد توسعه پایدار روستایی باید مرتبط با افزایش رشد محلی و منطقه‌ای و با توجه به فعالیت‌های ساکنان روستایی (فعالیت‌های تفریحی، گذران اوقات فراغت، ورزشی و غیره) و توانایی حفظ منابع برای دیگران شکل گیرد (هنرور و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۹۳-۵۰۹).

از ویژگی‌های مثبت ورزش‌های بومی و محلی، در دسترس بودن ابزار و امکانات و قابل اجرا بودن در هر مکان و زمان بدون هیچ محدودیتی است (کتبی و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۳-۴۷). با استفاده از این بازی‌ها می‌توان تجارب زندگی را آموزش داد و نمادهای یک شخصیت مثبت را به کودکان القا کرد و در آنان تثبیت نمود. صاحب‌نظران معتقد هستند که این بازی‌ها تأثیر ویژه‌ای در کسب بلوغ فرهنگی و اجتماعی دارند. به علاوه، توجه به بازی‌های بومی محلی فوائد فراوانی در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، روحی و روانی، بین‌المللی، گردشگری و اقتصادی برای مردم هر کشور خواهد داشت (بوس و ستسو^۲، ۲۰۱۶). در این میان، با توجه به نقش روستاها در فرایند توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی و پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی موجب توجه به توسعه

¹ Van Bottenburg

² Bose & Seetso

روستایی شده است. به همین دلیل، در اندیشه بسیاری از محققان، توسعه روستایی مقدمه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نیز مؤخره آن در سطح ملی قلمداد می‌شود (رحمتی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۹-۷۸). اما چنانچه همچون دهه‌های اخیر توجه جدی به ورزش‌های بومی و محلی نشود، در آینده نزدیک شاهد محو شدن این بازی‌ها خواهیم بود.

علیرغم این که غنی سازی اوقات فراغت روستاییان و احیا و ترویج ورزش‌های بومی محلی اهمیت دارد، اما در این زمینه، پژوهش‌های اندکی صورت گرفته است. در همین راستا، شاپ و گونزالز^۱ (۲۰۲۲) در بررسی و بازنمایی بازی‌های بومی آمریکا اشاره کردند که با دادن حق قانونی به قبایل بومی آمریکا برای توسعه بازی‌های بومی و محلی تا سال ۲۰۰۱، این بازی‌ها به یکی از بخش‌های صنعت گردشگری ایالات متحده تبدیل شد و این بازی‌ها همچنان به پیشرفت خود در زمینه نوآوری بازی ادامه می‌دهد. آدملونا^۲ و همکاران (۲۰۲۱) در شناسایی ارزش‌های بازی سنتی در اندونزی اشاره کردند که شرایط محیط و اقلیم، میزان توجه مسئولان و فراهم نمودن شرایط و امکانات لازمه توسعه این بازی‌هاست. چی و ژو^۳ (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان «وضعیت فعلی و عوامل محدودکننده ورزش روستایی مانچو» دریافتند که در روند تغییر فرهنگ ورزشی سنتی مانچو، مشکلاتی از جمله از بین رفتن فرهنگ سنتی ورزش در میراث، عدم برقراری ارتباط با تمدن مدرن و عدم انگیزه برای توسعه وجود دارد. جیانوی^۴ (۲۰۱۷) در پژوهشی دریافت که توسعه سیاست ورزش روستایی دارای خصوصیات راهنمایی و تنظیم، مداوم و چند مرحله‌ای، تعصب و فازی و عدم تعادل و عدم پایداری است که می‌تواند منابع ارزشمندی را برای تدوین و اجرای روستاهای چینی فراهم کند. حاجیون^۵ (۲۰۱۴) در طراحی مدل توسعه ورزش سنتی با ویژگی‌های منطقه‌ای دریافت که در مناطق روستایی باید کاملاً از جذابیت ذاتی رویدادهای ورزشی منطقه‌ای، یکپارچه‌سازی فعالیت‌های ورزشی با ویژگی‌های منطقه‌ای و توسعه ویژگی‌های منطقه‌ای ورزش به عنوان بهترین فرصت بهره برداری شود. سون و ما^۶ (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «وضع موجود و اقدامات متقابل ورزش روستایی در چین» دریافتند که عقب‌ماندگی ورزش‌های روستایی به جمعیت کشور چین مربوط می‌شود. پایه و اساس این عقب‌ماندگی، اقتصاد ضعیف، آموزش کم و دانش و فناوری توسعه نیافته است. جلالی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی دریافتند که به ترتیب، عوامل برگزاری مسابقات ورزش‌های بومی و محلی، برگزاری جشنواره‌های ورزش‌های بومی و محلی، توسعه زیرساخت‌های اماکن بازی و اقامتی و حمل و نقل عمومی و برگزاری همایش‌های علمی در زمینه ورزش‌های بومی و محلی در توسعه ورزش‌های بومی و محلی

¹ Schaap & González

² Ade Maulana

³ Chi & Xu

⁴ Jianwei

⁵ Haijun

⁶ Sun & Ma

اثرگذارند. گل‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) در بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری با تاکید بر بازی‌های بومی و محلی دریافتند که جاذبه‌ها و ظرفیت‌های موجود در زمینه بازی‌های بومی و محلی، زیرساخت‌ها، نگرش و گرایش جامعه نسبت به بازی‌های بومی و محلی، ترویج و تبلیغ بازی‌های بومی محلی، سرمایه‌گذاری و تأمین منابع مالی و عوامل محیطی بر توسعه ورزش‌های بومی و محلی اثرگذار هستند. اندام و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی دریافتند که به ترتیب، عوامل مدیریتی، سازمانی، فرهنگی، درون-فردی، محیطی و روانی مانع توسعه بازی‌های بومی و محلی می‌شود. هنرور و همکاران (۱۳۹۴) نامناسب بودن میزان توسعه، برگزار نشدن مسابقات و تأکید بیش از حد بر ورزش قهرمانی را از جمله چالش‌های ورزش بومی محلی می‌دانند. فلاح و همکاران (۱۳۹۷) در تدوین راهبردهای توسعه ورزش روستایی اشاره کردند که به ترتیب بهترین راهبردها شامل احیا، حفظ، نگهداری و گسترش محیط‌های فیزیکی طبیعی با استعدادهای گوناگون در روستاها، برگزاری المپیادهای ورزش‌های بومی-محلی، تأسیس اقامتگاه‌های طبیعی برای بوم‌گردی، راه‌اندازی کارناوال‌های ورزشی-شادی در مناطق گوناگون روستایی، قانون‌مند کردن ورزش‌های روستایی و تدوین آیین‌نامه برای آن‌ها و تصویب آن‌ها در فدراسیون ورزش‌های بومی-محلی است. غفوری (۱۳۹۳) در الگوی توسعه گردشگری بر مبنای توسعه بازی‌های بومی و محلی، سادگی پرداختن به آن‌ها، قابلیت اجرا در رده‌های مختلف سنی و ارتباط آن‌ها با فرهنگ جامعه را از جمله جنبه‌های مثبت بازی‌های بومی و محلی و نبود برنامه‌ریزی، عدم آشنایی با نحوه انجام بازی‌ها، و عدم توجه رسانه‌ها را از جمله موانع توسعه بازی‌های بومی-محلی بیان کرد. مرور یافته‌های تحقیقات پیشین، علاوه بر شرایط محیطی و طبیعی و کم‌هزینه بودن بازی‌های بومی محلی، مبین لزوم توجه مسئولان در سیاستگذاری‌ها به بازی‌های بومی و محلی، برنامه‌ریزی، فراهم کردن شرایط و تأمین منابع مالی در احیا و توسعه این ورزش‌هاست.

در کشور ایران در سال‌های اخیر به توسعه و گسترش ورزش به عنوان محورهای اصلی توسعه پایدار توجه بسزایی شده، اما همچنان توسعه ورزش روستایی مغفول مانده است (اندام و همکاران، ۱۳۹۴). علی‌رغم این که بخش مهمی از جمعیت کشور در روستاها زندگی می‌کنند، آن‌چنان که شایسته است به ورزش روستایی و بومی-محلی توجه نشده است. این کم‌توجهی‌ها منجر به بروز آسیب‌های اجتماعی و به بطلان گذراندن اوقات فراغت جوانان روستا خواهد شد. اجرای برنامه‌های ورزشی روستایی و بومی-محلی کمک فراوانی به توسعه ورزش در روستاها، زنده ماندن بازی‌های بومی محلی، غنی‌سازی اوقات فراغت جوانان و شناسایی استعدادهای ورزشی خواهد شد. براساس بررسی‌ها پژوهش‌های محدودی که در مورد ورزش روستا صورت گرفته، این دغدغه وجود دارد که برخی از رشته‌های ورزشی بومی محلی به فراموشی سپرده و محو شوند و در بیکاری‌های فصلی، آسیب‌های اجتماعی گریبانگیر جوانان روستایی گردد. از این رو، پژوهش حاضر به دنبال شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر بر توسعه ورزش بومی-محلی و سپس تحلیل و اولویت‌بندی آنها بود.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش، توصیفی-پیمایشی و به لحاظ هدف، کاربردی است که به شیوه آمیخته کیفی و کمی انجام شد. داده‌های پژوهش به صورت مطالعه اسنادی، اینترنتی، نظرخواهی از خبرگان (نمونه کیفی پژوهش) و هم‌چنین روش پرسش‌نامه در زمینه شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه ورزش‌های روستایی و بومی محلی انجام شد. در این پژوهش، ابتدا با روش کیفی و سپس با روش کمی داده‌ها جمع‌آوری گردید.

با توجه به این که از سال ۱۳۸۴ ابتدا «فدراسیون ورزش‌های روستایی و عشایری» ایجاد و راه‌اندازی و به رشته‌های مختلف ورزشی که قابلیت اجرا در روستا و عشایر را داشت پرداخته شد از سال ۱۳۹۲ نیز فعالیت این فدراسیون بر بازی‌های سنتی و بومی- محلی متمرکز شد و نام این فدراسیون نیز به «فدراسیون ورزش‌های روستایی و بازی‌های بومی محلی» تغییر یافت، جامعه آماری این پژوهش در بخش کیفی متخصصان و صاحب‌نظران ورزش روستایی و بومی محلی براساس تخصص، تجربه، تسلط نظری، دسترسی و تمایل بودند که از آن میان ۲۰ نفر به صورت غیر تصادفی و هدفمند انتخاب شدند (۷ تن از مدیران و صاحب‌نظران حوزه ورزش روستایی وزارت ورزش و جوانان و ادارات کل ورزش و جوانان استان‌ها، ۸ تن از خبرگان و صاحب‌نظران فدراسیون و هیئت‌های ورزش روستایی و بومی محلی و ۵ تن از اساتید مدیریت ورزشی دانشگاه). جامعه آماری در بخش کمی شامل مسئولان و کارکنان فدراسیون ورزش‌های روستایی و بازی‌های بومی-محلی (۲۲ تن)، رؤسا، دبیران و نواب رئیس بانوان هیئت‌های ورزش روستایی و بومی محلی استان‌ها (۹۳ تن) در مجموع برابر با ۱۱۵ تن بودند که به دلیل محدود بودن اعضای جامعه آماری، به صورت تمام شمار، به عنوان نمونه انتخاب شدند.

داده‌های پژوهش به صورت مطالعه کتابخانه‌ای، اینترنتی، روش پرسش‌نامه و هم‌چنین نظرخواهی از نمونه کیفی به دست آمد. ابزار پژوهش، پرسش‌نامه محقق‌ساخته با ۳۹ گویه (عامل) مؤثر بر توسعه ورزش روستایی و بومی محلی بود که بر اساس ادبیات پیشینه پژوهش و نظرات خبرگان با استفاده از روش دلفی به شرح زیر طراحی گردید. ابتدا با انجام مصاحبه با خبرگان، تعداد ۷۳ مفهوم حاصل شد که پس از جمع‌بندی و یکسان‌سازی مفاهیم مشابه به ۵۵ عامل مؤثر بر توسعه ورزش‌های روستایی و بومی محلی کاهش یافت. سپس پنل دلفی تشکیل گردید و داده‌های جمع‌بندی‌شده به صورت پرسش‌نامه باز جهت بازنگری، ویرایش و اصلاح در اختیار اعضای پنل دلفی قرار گرفت. در مرتبه اول، پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها نظرات اصلاحی داده شد و پس از جمع‌بندی نظرات اصلاحی پنل دلفی تعداد عوامل به ۵۱ کد کاهش یافت- در واقع، عوامل مشابه، کم اهمیت و یا بی‌ارتباط حذف شد. شاخص‌های حذف‌شده شامل احداث سالن‌های سرپوشیده و استاندارد، افزایش خانه‌های ورزش روستایی، توسعه ارتباطات در فرایند امور اجرایی و توسعه بازی‌های محلی و تلاش در جلب حمایت خانواده‌ها در توسعه ورزش بومی و سنتی بود. در ادامه برای بازنگری در مرتبه دوم مجدداً پرسشنامه در اختیار اعضای پنل دلفی قرار گرفت و ویرایش‌های لازم

انجام شد و موارد مشابه یکسان سازی شد و تعداد شاخص‌ها، مجدد کاهش یافت و تعداد عوامل مؤثر بر توسعه ورزش روستایی و بومی محلی به ۴۱ کاهش داده شد. عوامل حذف شده مرحله دوم پیل دلفی شامل نقش هنجارهای اجتماعی در مراسم گوناگون سنتی، توانمندسازی ارکان فدراسیون ورزش روستایی و بازی‌های بومی و محلی، توسعه کارگاه‌های آموزشی آشنا سازی با بازی‌های سنتی، فعالیت ادارات ورزش و جوانان در شهرستان‌ها و بخش‌ها، افزایش پخش بازی‌های بومی و محلی، برخورداری از درآمدهای بازی‌های بومی- محلی علاوه بر اعتبارات دولتی، وجود مدیریت یکپارچه، وجود ساختار مناسب سازمانی، توسعه منابع انسانی مدیریتی و اجرایی و حمایت‌های ادارات ورزش و جوانان از ورزش‌های روستایی و سنتی و حمایت‌های مسئولان محلی در بخش‌ها و دهستان‌ها بود. در مرتبه سوم ویرایش و بازنگری توسط اعضای پیل دلفی انجام شد و شاخص‌های تعیین اهداف و راهبرد در توسعه بازی‌های بومی و پیدا کردن راهکارهای انگیزاننده برای پرداختن به ورزش‌های سنتی حذف و توافق نهایی اعضای پیل دلفی مبنی بر اثرگذاری ۳۹ شاخص حاصل شد. در مرتبه چهارم، ترتیب و اهمیت عوامل و همچنین تهیه پرسش‌نامه انجام گردید. روایی محتوایی پرسش‌نامه توسط ۱۰ تن از اساتید مدیریت ورزشی دانشگاه که با ورزش روستایی آشنا بودند، تأیید شد و پایایی آن نیز با استفاده از محاسبه آزمون آلفای کرونباخ مورد بررسی و تأیید قرار گرفت ($\alpha=0/92$). در نهایت، برای تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی عوامل از نرم‌افزارهای SPSS و لیزرل استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در بخش کیفی تحقیق (خبرگان)، تعداد ۱۳ نفر مرد (۶۵ درصد) و ۷ نفر زن (۳۵ درصد) بودند. ۴۰ درصد دارای مدرک دکترا، ۴۵ درصد دارای مدرک فوق لیسانس و ۱۵ درصد دارای مدرک لیسانس بودند. ۹۵ درصد دارای سابقه بیش از ده سال مدیریت در ورزش روستایی و بومی محلی و ۵ درصد از خبرگان، کمتر از ده سال سابقه مدیریت در ورزش روستایی و بومی محلی داشتند.

با بهره‌گیری از ادبیات پیشینه، نظرات خبرگان و روش دلفی، تعداد ۳۹ عامل مؤثر بر توسعه ورزش‌های روستایی و بومی محلی شناسایی و برای خوشه‌بندی عناصر از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. گام‌های درستی این ادعا در نرم‌افزار SPSS به صورت زیر انجام شد.

پیش از اقدام به استفاده از روش تحلیل عاملی باید از کافی بودن حجم نمونه جهت تحلیل عاملی اطمینان حاصل شود. به این منظور از روش محاسبه شاخص کفایت نمونه^۱ (KMO) بهره گرفته شد. برون‌داد نرم‌افزار SPSS برای آماره KMO در جدول ۱ آمده است:

^۱ Sampling Adequacy

جدول ۱: برونداد نرم افزار SPSS برای KMO

ضریب کی ام او برای تعیین بسندگی حجم نمونه	۰/۷۳
آماره کای اسکور	۲۷۱۹/۳۷۶
درجه آزادی	۷۲۹
سطح معناداری	۰/۰۰۰۱

نتایج جدول ۱ نشان داد که مقدار KMO ۰/۷۳ و مورد قبول است.

مرحله بعدی، استخراج مؤلفه‌هاست. نتایج تحلیل مؤلفه‌های اصلی قبل از چرخش در برونداد نرم افزار SPSS در جدول ۲ درج شده است. ماتریس مؤلفه‌ها در برونداد نرم افزار SPSS نشان می‌دهد که ۱۰ عامل اصلی وجود دارد:

جدول ۲: شناسایی مؤلفه‌های اصلی با تحلیل عاملی اکتشافی

عوامل استخراج شده	مقدار ویژه عامل	درصد واریانس تبیین شده توسط عامل	درصد کل واریانس تبیین شده
منابع مالی	۱۱/۳۲۸	۱۰/۲۸۰	۱۰/۲۸۰
عوامل اجرایی	۱۱/۱۰۱	۸/۹۱۲	۱۹/۱۹۲
عوامل محیطی	۱۰/۳۹۲	۸/۸۶۷	۲۸/۰۵۹
نگرشی و حمایتی	۹/۸۸۴	۱۰/۶۱۳	۳۸/۶۷۲
امکانات و تجهیزات	۹/۲۱۹	۷/۱۰۶	۴۵/۷۷۸
منابع انسانی	۷/۳۱۳	۸/۰۲۱	۶۴/۰۶۱
عوامل مدیریتی	۶/۸۲۷	۹/۵۱۹	۷۳/۵۸۰
اقدامات آموزشی	۶/۲۲۷	۷/۱۵۶	۴۵/۹۸۸
رشد آفرین انگیزشی	۸/۹۲۲	۷/۳۵۳	۴۸/۴۶۲
اجتماعی-فرهنگی	۷/۳۶۵	۹/۴۲۹	۴۷/۵۳۴

استخراج آیت‌ها پس از چرخش واریانس صورت می‌گیرد. برای استخراج آیت‌ها پس از چرخش از جدول

Rotated Component Matrix استفاده شد. با توجه به این که گویه‌های با بارعاملی بزرگتر از ۰/۳ انتخاب

می‌شود، یافته‌های این تحقیق نشان داد همه پیشران‌ها بار عاملی بالاتر از ۰/۳ داشته و هیچ یک از آن‌ها حذف نشد.

ماتریس چرخشی آیت‌ها در جدول ۳ آمده است:

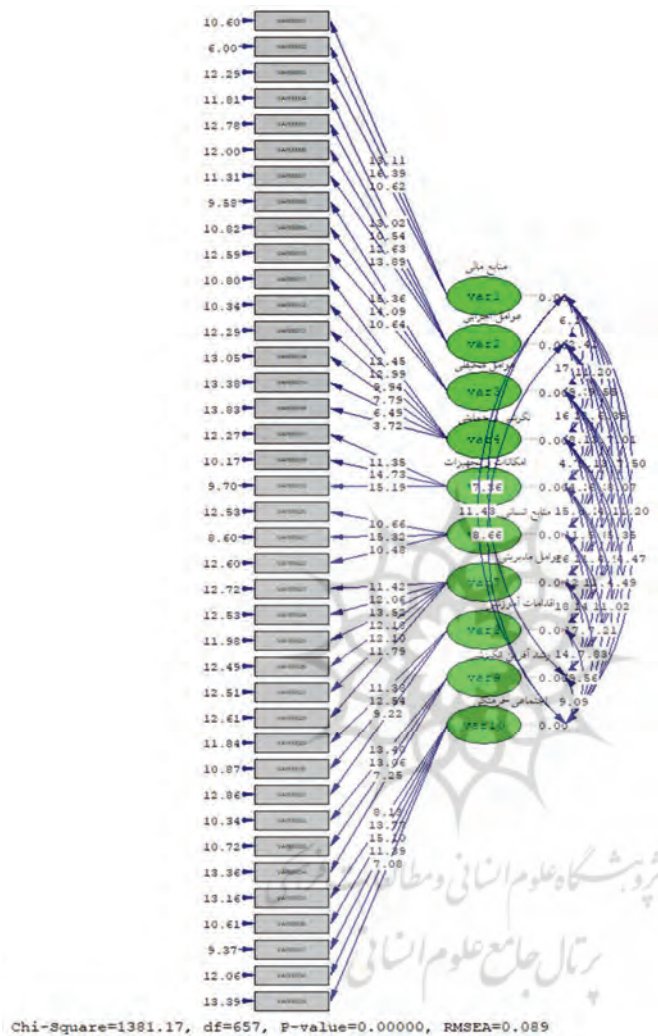
جدول ۳: ماتریس چرخشی آیتم‌ها

عامل	عامل	عامل	عامل	عامل	عامل	عامل	عامل	عامل	عامل	عامل
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	
۰/۷۷۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A1
۰/۵۱۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A2
۰/۵۱۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A3
۰/۷۷۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A4
۰/۶۱۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A5
۰/۴۰۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A6
۰/۳۳۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A7
۰/۷۵۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A8
۰/۷۲۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A9
۰/۶۵۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A10
۰/۷۷۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A11
۰/۷۵۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A12
۰/۶۸۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A13
۰/۶۴۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A14
۰/۶۳۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A15
۰/۵۸۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A16
۰/۷۷۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A17
۰/۶۸۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A18
۰/۵۱۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A19
۰/۵۳۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A20
۰/۵۱۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A21
۰/۵۰۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A22
۰/۷۰۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A23
۰/۶۸۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A24
۰/۵۹۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A25
۰/۵۷۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A26
۰/۵۵۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	A27

[illegible]

براساس جدول ۳، تعداد ۳۹ معیار براساس ضریب همبستگی که با هریک از ۱۰ عامل به دست آمده داشته‌اند، در عامل‌های مختلف قرار گرفته‌اند. هر کدام از معیارها که با عامل یادشده همبستگی بالا و مثبت‌تری داشته باشد، در دسته بندی آن عامل قرار می‌گیرد.

نتایج تحلیل عاملی عوامل شناسایی شده در شکل ۱ ارائه شده است. این مقیاس شامل ۱۰ متغیر پنهان و ۳۹ متغیر قابل مشاهده است. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگتر از ۰/۳ دارد که نشان می‌دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان (ابعاد هر یک از سازه‌های اصلی) با متغیرهای قابل مشاهده قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسایی گردید، باید آزمون معناداری صورت گیرد. جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها از آماره t -value استفاده می‌شود. چون معناداری در سطح خطای ۰/۰۵ بررسی می‌گردد، اگر آماره آزمون t -value از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر باشد، رابطه معنادار است. براساس نتایج شاخص‌های سنجش هر یک از مقیاس‌های مورد استفاده در سطح اطمینان ۵ درصد مقدار آماره t -value بزرگتر از ۱/۹۶ است که نشان می‌دهد همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است. در این تحقیق به ارائه شکل آماره t ی متغیر عوامل شناسایی شده اکتفا شده است.

شکل ۱: تحلیل عاملی تأییدی در حالت ضرایب معناداری (آماره تی)

جدول ۶: شاخص‌های برازش عوامل شناسایی شده

مدل	/dfX	RMSEA	NFI	CFI	GFI	IFI	RFI	PRATIO	PNFI	PCFI	SRMR
میزان قابل قبول	< ۵	< ۰/۱	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۵	> ۰/۵	> ۰/۵	< ۰/۰۸
محاسبه شده	۲/۱۰۲	۰/۰۸۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۶۴۵	۰/۵۷۴	۰/۶۲۲	۰/۰۷۶

شکل ۲ و ۳ معنی‌داری ضرایب بین متغیرهای آشکار و پنهان را نشان می‌دهد. معنی‌داری ضرایب بین متغیرهای آشکار و پنهان در سطح ۰/۰۱ تا ۰/۰۵ بررسی شد که اگر میزان مقادیر یا ضرایب به‌دست آمده $t\text{-value}$ خارج از بازه $\pm ۱,۹۶$ به‌دست می‌آمد، رابطه معنی‌دار بود. نتایج نشان داد که مقادیر t برای تمامی ارتباطات معنی‌دار هستند.

خطای جذر میانگین مربعات (RMSEA): این شاخص بر مبنای تحلیل ماتریس باقیمانده قرار دارد و بر خلاف بسیاری از شاخص‌های برازش برای فواصل اطمینان مختلف نیز قابل محاسبه است. این شاخص بر مبنای پارامتر غیرمرکزی قرار دارد و مقدار RMSEA به‌دست آمده ۰/۰۸۹ است که با توجه به مقدار استاندارد کمتر از ۰/۱ مطلوب است (شهبازی و همکاران، ۱۳۹۳).

در کل با توجه به کلیه شاخص‌ها می‌توان گفت مدل از برازش مناسبی برخوردار است. بارهای عاملی نشان‌دهنده میزان تأثیر متغیر مشاهده‌شده در تبیین و اندازه‌گیری متغیرهای پنهان مربوط به خود می‌باشد. برای تأیید بار عاملی به سطح معناداری توجه می‌شود. نتایج در جدول ۷ آمده است:

جدول ۷: بررسی بار عاملی و سطح معناداری

پیشران‌ها (عوامل اصلی)	شاخ‌ها	بار عاملی	سطح معناداری
منابع مالی	اعتبارات کافی جهت پیاده‌سازی برنامه‌های ورزشی	۰/۴۴	۰/۰۰۰۱
	حمایت بخش خصوصی	۰/۵۶	۰/۰۰۰۱
	گردشگری ورزشی، بازاریابی و درآمدزایی	۰/۳۷	۰/۰۰۰۲

۰/۰۰۰۳	۰/۴۶	برگزاری منظم مسابقات اجتماعی، لیگ کشوری و جشنواره‌های ورزشی	
۰/۰۰۰۱	۰/۳۶	برگزاری رویدادهای بین‌المللی ورزش‌های روستایی و بومی محلی	عوامل
۰/۰۰۰۱	۰/۴۵	شناسایی، احیا، ترویج و اجرای دوباره ورزش‌های بومی محلی با برگزاری مسابقات	اجرایی
۰/۰۰۰۲	۰/۵۰	استفاده از فناوری‌های روز دنیا در فرایندهای اجرایی	
۰/۰۰۰۱	۰/۶۵	وجود فضاهای طبیعی و تنوع اقلیمی و جغرافیایی در روستاها	عوامل
۰/۰۰۰۱	۰/۶۷	سیاست‌های زیست محیطی و توسعه پایدار	محیطی
۰/۰۰۰۲	۰/۵۲	پیوند طبیعت با ساختار فرهنگی روستا	
۰/۰۰۰۳	۰/۶۳	نگرش خانواده‌ها و مسئولان به ورزش در روستاها	
۰/۰۰۰۱	۰/۶۹	خط‌مشی‌ها و سیاستگذاری‌های کلان دولت و وزارت ورزش و جوانان	
۰/۰۰۰۱	۰/۵۵	توجه صدا و سیما و دیگر رسانه‌ها به ورزش روستایی و بومی محلی	
۰/۰۰۰۲	۰/۴۶	لزم توجه مسئولان ورزش کشور و فدراسیون‌ها به ورزش روستاها	نگرشی و
۰/۰۰۰۳	۰/۳۲	وجود شوراهای ورزشی و حمایت دهیاری‌ها و شوراها از ورزش روستاها	حمایتی
۰/۰۰۰۱	۰/۴۶	توجه آموزش و پرورش به بازی‌های پرورشی و بومی محلی	
۰/۰۰۰۱	۰/۴۳	فضاهای متنوع روباز و سرپوشیده ورزشی	امکانات و
۰/۰۰۰۲	۰/۵۴	امکانات و تجهیزات استاندارد	تجهیزات
۰/۰۰۰۱	۰/۵۶	دسترسی آسان به فضاهای ورزشی	
۰/۰۰۰۱	۰/۵۲	جذب و به‌کارگیری نیروهای توانمند و توسعه بهره‌وری مدیریتی در ورزش روستایی	
۰/۰۰۰۲	۰/۶۰	توسعه بهره‌وری منابع انسانی فنی و تخصصی در ورزش روستایی و بازی‌های بومی محلی	منابع انسانی
۰/۰۰۰۳	۰/۴۱	مربیان رشته‌های مختلف ورزش‌های بومی محلی	
۰/۰۰۰۱	۰/۴۹	یکپارچگی و وحدت رویه در مدیریت ورزش روستایی	
۰/۰۰۰۱	۰/۴۸	انسجام و هماهنگی بین سازمانی در اجرای برنامه‌های ورزشی روستایی	

شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه ورزش روستایی و بومی محلی

عوامل	برنامه‌ریزی بلندمدت جهت ترویج و توسعه ورزش‌های سنتی و بومی محلی	۰/۵۱	۰/۰۰۰۳
مدیریتی	هدف‌گذاری و استمرار در توسعه مشارکت ورزشی	۰/۴۷	۰/۰۰۰۲
	تحکیم محیط حقوقی و قانونی در تشکیلات ورزش روستایی و بومی محلی	۰/۴۸	۰/۰۰۰۱
	سیستم جامع اطلاعات (بانک اطلاعاتی جامع)	۰/۵۰	۰/۰۰۰۱
اقدامات	دوره‌های مربیگری و داوری در ورزش‌های روستایی، بومی محلی	۰/۴۷	۰/۰۰۰۱
آموزشی	نظام مدیریت استعداد در ورزش‌های بومی سنتی	۰/۵۸	۰/۰۰۰۱
	آموزش همگانی فعالیت ورزشی	۰/۳۷	۰/۰۰۰۳
	ساز و کارهای تشویقی برای ورزشکاران موفق	۰/۵۲	۰/۰۰۰۲
رشد آفرین	راه‌اندازی لیگ‌های بازی‌های بومی و محلی و یا بازهای متمرکز	۰/۶۰	۰/۰۰۰۱
انگیزشی	مانند دیگر فدراسیون‌ها		
	ساز و کارهای افزایش انگیزه برای مدیران فعال و موفق ورزش‌های روستایی و بومی محلی	۰/۳۶	۰/۰۰۰۱
	فرهنگ‌سازی توسعه مشارکت ورزشی و توسعه نهضت داوطلبی	۰/۳۹	۰/۰۰۰۲
	مشارکت اقوام در ورزش روستایی و بومی محلی	۰/۵۶	۰/۰۰۰۱
اجتماعی -	پیوند ورزش‌های بومی با ساختار فرهنگی روستا	۰/۴۴	۰/۰۰۰۱
فرهنگی	آمیختگی بازی‌های بومی محلی با آیین‌ها و مراسم فرهنگی، مذهبی و سنتی	۰/۴۵	۰/۰۰۰۲

بحث و نتیجه‌گیری

ورزش‌های سنی و بازی‌های بوم-محلی، نماد فرهنگ، آئین و سنت یک ملت است و خاستگاه این ورزش‌ها روستاهاست. هرچند که برخی کشورها ورزش‌های سنتی خود را در سطح جهان ترویج کرده‌اند و برخی رشته‌های ورزشی خود را به ورزشی رسمی تبدیل کرده‌اند، اما اغلب کشورها از جمله ایران به بازی‌های بومی-محلی توجه چندانی نکرده‌اند و بسیاری از بازی‌ها به فراموشی سپرده و محو شده است. ایران از جمله کشورهای متمدنی است که از زمان‌های دور ورزش‌های سنتی و بازی‌های بومی-محلی در آن رواج داشته است. حفظ این بازی‌ها ارزشمند است و ترویج، توسعه و گسترش این بازی‌ها در سطح بین‌المللی بسیار حائز اهمیت است. بنابراین در تحقیق حاضر سعی شده است که عوامل مؤثر بر توسعه بازی‌های سنتی و بومی-محلی که در دهه اخیر فعالیت در این ورزش‌ها در «فدراسیون روستایی و بازی‌های بومی-محلی» پیگیری می‌شود، شناسایی گردد. بنابراین هدف این پژوهش، شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه ورزش روستایی و بومی محلی بود. یافته‌ها نشان داد که تعداد ۳۹ شاخص در قالب

عوامل (پیشران‌ها) منابع مالی، عوامل اجرایی، عوامل محیطی، نگرشی و حمایتی، امکانات و تجهیزات، منابع انسانی، عوامل مدیریتی، اقدامات آموزشی، رشد آفرین انگیزشی و اجتماعی- فرهنگی اثرگذار است. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های آدمالونا و همکاران (۲۰۲۱)، چی و ژو (۲۰۱۹)، سون و ما (۲۰۱۶) جلالی و همکاران (۱۴۰۰)، گل‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) و هنرور و همکاران (۱۳۹۴) همخوان است. توسعه و ترویج ورزش‌های سنتی و بازی‌های بوم-محلی، علاوه بر جذابیت و علاقه مردم روستاها مستلزم وجود خط‌مشی‌ها، برنامه‌ریزی و اجرای برنامه، حمایت مسئولان و آشناسازی جامعه است. در ادامه به تفکیک عوامل و شاخص‌های شناسایی شده بررسی می‌شود.

براساس یافته‌ها منابع مالی از جمله عواملی است که بر توسعه ورزش‌های روستایی و بازی‌های بومی-محلی اثرگذار است. اعتبارات کافی جهت پیاده‌سازی برنامه‌های ورزشی، حمایت بخش خصوصی و گردشگری ورزشی، بازاریابی و درآمدزایی شاخص‌های دستیابی به این عامل است. این یافته‌ها با یافته‌های سون و ما (۲۰۱۶) و گل‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) همخوان است. در یافته‌های دیگر پژوهش‌ها به موضوع منابع مالی اشاره نشده است. هرچند که منابع مالی لازمه انجام هرگونه فعالیتی است، اما گاهی دیگر عوامل شناسایی شده در پژوهش‌های مرور شده، نقشی پررنگ‌تر از مسائل مالی داشته است که به این مقوله کمتر پرداخته شده است. به هر حال مهیا نمودن بستر توسعه ورزش‌های سنتی و بازی‌های بومی-محلی نیازمند منابع مالی است. هرچند که نقش منابع مالی در توسعه این ورزش‌ها بسیار کمتر از ورزش‌های قهرمانی و حرفه‌ای است، اما شایسته است که این مقوله مورد توجه مسئولان قرار گیرد و از طرفی توسعه مشارکت بخش خصوصی و پیدا کردن راه‌های درآمدزایی به‌ویژه در حوزه گردشگری ورزشی با تأکید بر ورزش‌های بومی می‌تواند اثرگذار باشد. بسیاری از روستاهای ایران مثل روستاهای ساحلی و یا روستاهایی که مناظر زیبای طبیعی و تاریخی دارند، دارای جاذبه‌های طبیعی هستند و مسافران و گردشگران به آن‌جا سفر می‌کنند. چنانچه بتوان در قالب گردشگری ورزشی اقدام به درآمدزایی شود، با توجه به محدودیت‌ها و نوسانات اعتبارات دولتی، می‌تواند کارساز باشد. همچنین با توجه به تنوع اقلیمی و زیست محیطی، برگزاری جشنواره‌های بومی و سنتی می‌تواند توجه رسانه‌ها و بخش خصوصی را جلب نماید و ضمن توسعه بازی‌ها و پرکردن بخشی از اوقات فراغت مردم روستا منجر به درآمدزایی گردد.

براساس یافته‌ها، عوامل اجرایی با شاخص‌های برگزاری منظم مسابقات اجتماعی، لیگ کشوری و جشنواره-های ورزشی، برگزاری رویدادهای بین‌المللی ورزش‌های روستایی و بومی محلی، شناسایی، احیا، ترویج و اجرای دوباره ورزش‌های بومی محلی با برگزاری مسابقات و استفاده از فناوری‌های روز دنیا در فرایندهای اجرایی بر توسعه ورزش‌های روستایی و بازی‌های بومی-محلی اثرگذار است. این یافته‌ها با یافته‌های جیانوی (۲۰۱۷)، حاجیون (۲۰۱۴)، سون و ما (۲۰۱۶)، جلالی و همکاران (۱۴۰۰) و فلاح و همکاران (۱۳۹۷) همخوان است. مجری بازی‌های

شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه ورزش روستایی و بومی محلی

بومی - محلی که براساس مأموریت‌های محول‌شده وظیفه ترویج و توسعه بازی‌های بومی را دارند، «فدراسیون ورزش - های روستایی و بازی‌های بومی - محلی» است. شایسته است که این فدراسیون با همکاری سازمان‌ها و نهادهای ذیربط نسبت به افزایش مسابقات و جشنواره‌های بومی و محلی اقدام لازم را انجام دهند. بدیهی است که افزایش مسابقات موجب آشناسازی جامعه به‌ویژه نسل جدید با این بازها و ایجاد انگیزه و توسعه مشارکت‌ها خواهد شد.

عوامل محیطی با شاخص‌های وجود فضاهای طبیعی و تنوع اقلیمی و جغرافیایی در روستاها، سیاست‌های زیست محیطی و توسعه پایدار و پیوند طبیعت با ساختار فرهنگی روستا نیز بر توسعه ورزش‌های روستایی و بازی‌های بومی - محلی اثرگذار است. در یافته‌های آدمالونا و همکاران (۲۰۲۱)، حاجیون (۲۰۱۴)، گل‌زاده و همکاران، فلاح و همکاران (۱۳۹۷) و اندام و همکاران (۱۳۹۴) به عوامل محیطی اشاره شده است. به دلیل اهمیتی که شرایط محیطی و فضاهای طبیعی در ورزش‌های سنتی و بومی - محلی دارد، در پژوهش‌های داخلی و خارجی به آن پرداخته شده است. انجام بسیاری از بازی‌های بومی - محلی مستلزم وجود شرایط خاص اقلیمی مورد نیاز آن بازی است. به عنوان مثال، برخی ورزش‌ها در سواحل و برخی دیگر در دشت قابلیت اجرا دارد. چنانچه مسئولان «فدراسیون روستایی و بازی‌های بومی و محلی» با اجرای طرح آمایش منطقه‌ای شرایط محیطی را در برنامه‌ریزی‌های خود لحاظ نمایند، توسعه این بازی‌ها هموارتر خواهد شد.

عامل نگرشی و حمایتی از دیگر پیشران‌های توسعه و ترویج بازی‌های بومی محلی است. نوع نگرش‌ها و حمایت‌ها از دو منظر جامعه و مسئولان بررسی شده است که شامل شاخص‌های نگرش خانواده‌ها و مسئولان به ورزش در روستاها، خط‌مشی‌ها و سیاستگذاری‌های کلان دولت و وزارت ورزش و جوانان، توجه صدا و سیما و دیگر رسانه‌ها به ورزش روستایی و بومی محلی، لزوم توجه مسئولان ورزش کشور و فدراسیون‌ها به ورزش روستاها، وجود شوراهای ورزشی و حمایت دهیاری‌ها و شوراها از ورزش روستاها و توجه آموزش و پرورش به بازی‌های پرورشی و بومی محلی است. هنرور و همکاران (۱۳۹۴) نامناسب بودن میزان توسعه ورزش‌های بومی و سنتی، برگزار نشدن مسابقات و تأکید بیش از حد بر ورزش قهرمانی را از جمله چالش‌های بازی‌های بومی محلی می‌داند. گل‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) به نگرش و گرایش جامعه به بازی‌های بومی محلی و غفوری (۱۳۹۳) به کم‌توجهی رسانه‌ها به بازی‌های بومی اشاره کردند که با یافته‌های این تحقیق همخوانی دارد. چنانچه در سیاست‌گذاری‌ها بازی‌های بومی و سنتی مورد توجه قرار گیرد، سایر دستگاه‌ها در کنار «فدراسیون روستایی و بازی‌های بومی محلی» باشند، به طور قطع نگرش خانواده‌ها و مردم نسبت به این بازی‌ها بهبود خواهد یافت و کمک فراوانی به ترویج، آشناسازی، توسعه و پیشرفت بازی‌های بومی محلی خواهد کرد.

همچنین یافته‌های این تحقیق نشان داد که امکانات و تجهیزات بر توسعه و ترویج بازی‌های بومی محلی اثرگذار است. فضاهای متنوع روباز و سرپوشیده ورزشی، امکانات و تجهیزات استاندارد و دسترسی آسان به فضاهای

ورزشی شاخص‌هایی هستند که می‌تواند به ترویج این ورزش‌ها کمک نماید. در یافته‌های آدمالونا و همکاران (۲۰۲۱)، جلالی و همکاران (۱۴۰۰)، گل‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) و فلاح و همکاران (۱۳۹۷) به این مقوله اشاره شده است که با یافته‌های این تحقیق همخوان است. فضاهای مورد نیاز توسعه ورزش‌های سنتی و بومی و محلی در ترویج و توسعه بازی‌ها از ضروریات است. بدیهی است که برخی از بازی‌های بومی محلی در منطقه‌ای از کشور بیشتر رواج داشته و شاید در برخی مناطق از رونق کمتری برخوردار باشد. توسعه امکانات و فضاهای متنوع ورزش‌های سنتی و بازی‌های بومی محلی به ترویج و آشناسازی و یا شناسایی برخی بازی‌ها کمک زیادی خواهد نمود.

بر اساس یافته‌ها عوامل منابع انسانی و اقدامات آموزشی می‌تواند به توسعه و ترویج بازی‌های بومی و محلی کمک نماید. سون و ما (۲۰۱۶) آموزش کم را یکی از عوامل توسعه نیافتگی ورزش بومی چین می‌داند. جلالی و همکاران (۱۴۰۰) به همایش‌های علمی و آموزشی در توسعه ورزش‌های بومی محلی اشاره کردند و غفوری و همکاران (۱۳۹۳) عدم آشنایی با نحوه انجام بازی‌ها را یکی از موانع توسعه بازی‌های بومی می‌دانند. در دستیابی به منابع انسانی شایسته است تا نسبت به جذب و به‌کارگیری نیروهای توانمند و توسعه بهره‌وری مدیریتی در ورزش روستایی، توسعه بهره‌وری منابع انسانی فنی و تخصصی در ورزش روستایی و بازی‌های بومی محلی، افزایش مربیان و داوران رشته‌های مختلف ورزش‌های بومی محلی و نیز آموزش همگانی فعالیت ورزشی در این رشته‌ها پرداخته شود.

از دیگر عوامل اصلی شناسایی شده در تحقیق حاضر که بر توسعه ورزش‌های بومی اثرگذار هستند، عوامل مدیریتی است. یکپارچگی وحدت رویه، انسجام و هماهنگی بین سازمانی در مدیریت ورزش روستایی به دلیل برگزاری این بازی‌ها توسط برخی از سازمان‌های ورزشی مانند تربیت بدنی شهرداری‌ها و یا فدراسیون ورزش‌های همگانی می‌تواند توسعه این ورزش‌ها را تسهیل نماید و از موازی کاری‌ها بکاهد. همچنین هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب جهت دستیابی به اهداف در قالب تحکیم محیط حقوقی و قانونی در تشکیلات ورزش روستایی و بومی محلی از ضروریات اقداماتی است که شایسته است فدراسیون روستایی و بازی‌های بومی محلی انجام دهد.

همچنین یافته‌های این تحقیق نشان داد که عوامل اجتماعی- فرهنگی و اقدامات رشدآفرین و انگیزشی می‌تواند به توسعه بازی‌های بومی محلی کمک نماید. یافته‌های این تحقیق با یافته‌های چی و ژو (۲۰۱۹) و اندام و همکاران (۱۳۹۴) همخوان است. فرهنگ‌سازی توسعه مشارکت ورزشی و توسعه نهضت داوطلبی، پیوند ورزش‌های بومی با ساختار فرهنگی روستا، ساز و کارهای تشویقی برای ورزشکاران موفق و ساز و کارهای افزایش انگیزه برای مدیران فعال و موفق ورزش‌های روستایی و بومی محلی به تحقق اقدامات رشد انگیزشی و اجتماعی- فرهنگی کمک خواهد نمود. فرهنگ‌ها و هنجارهای حاکم بر هر منطقه‌ای بر توسعه بازی‌های بومی- محلی اثرگذار است. چنانچه

شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه ورزش روستایی و بومی محلی

«فدراسیون ورزش های روستایی و بازی های بومی محلی» از این ویژگی با شناخت کافی بهره ببرد، با افزایش اقدامات انگیزشی می تواند به ترویج و توسعه این بازی ها بپردازد.

روستاها جمعیت قابل توجهی از کشور را تشکیل داده اند و طی دهه های گذشته در زمینه عمران و آبادانی روستاها اقداماتی از قبیل جاده سازی، آب رسانی، گاز رسانی، توسعه اماکن آموزش و بهسازی صورت گرفته، اما توسعه ورزش های روستایی و بازی های بومی-محلی به فراموشی سپرده شده است. این در حالی است که اهمیت توجه به ورزش روستا، کمتر از اهمیت به دیگر زیرساخت های روستا نیست. با این حال از سال ۱۳۸۴ «فدراسیون ورزشی روستایی و عشایری» ایجاد و هیئت های استانی نیز دایر شده است، اما کماکان ورزش روستایی و بومی محلی به معنی واقعی توسعه نیافته است. نتایج این پژوهش با مشخص شدن مؤلفه های توسعه ورزش روستایی و بازی های بومی محلی بیش جدیدی را به مسئولان خواهد داد و عواملی که از دید آن ها پنهان بوده آشکار ساخته و به رونق ورزش در روستاها کمک خواهد کرد.

با توجه به نتایج تحقیق حاضر، منابع مالی نقش اساسی را در توسعه ورزش روستایی و بازی های بومی و محلی ایفا می کند. بنابراین پیشنهاد می گردد تا ضمن افزایش بودجه دولتی به منظور توسعه زیرساخت ها و فضاهای ورزشی، نسبت به افزایش بوجه اجرای برنامه های ورزشی و نیز درآمدزایی و جلب مشارکت بخش خصوصی اقدام لازم صورت بگیرد. همچنین بر اساس یافته ها، عوامل اجرایی نیز پس از منابع مالی بیشترین نقش را در توسعه ورزش روستایی و بازی های بومی و محلی دارد. از این رو پیشنهاد می شود تا با توجه به طرح آمایش منطقه ای در فصول مناسب تسبب به افزایش برگزاری مسابقات و جشنواره همراه با توانمندسازی عوامل اجرایی اقدام لازم صورت بگیرد.

منابع

- اندام، رضا؛ عسگری، مرتضی و سلیمی، میترا. (۱۳۹۴). «بررسی موانع توسعه بازی های بومی و محلی از دیدگاه دانشجویان». پژوهش های کاربردی در مدیریت ورزشی. سال ۴، شماره ۲، صص ۴۹-۶۱.
- بیگی، حمیده. (۱۴۰۰). «بررسی نقش عرضه داشت های ورزشی بومی محلی در توسعه گردشگری استان گیلان بر اساس مدل تلفیقی A*WOT». مدیریت و توسعه ورزش. دوره ۱۰، شماره ۲، صص ۸۱-۹۰.
- پاپ زن، عبدالمجید؛ آگهی، حسین و شاه مرادی، مهنا. (۱۳۹۴). «توسعه ورزش روستایی با محوریت ورزش های بومی و محلی». فصلنامه مدیریت و توسعه ورزش. سال ۳، شماره ۲، صص ۱-۱۵.
- پاپ زن، عبدالمجید؛ آگهی، حسین و شاه مرادی، مهنا. (۱۳۹۵). «مؤلفه های اصلی ورزش های بومی و محلی به منظور بهره برداری در توسعه پایدار روستایی (مورد مطالعه: بازی ها و ورزش های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه)». توسعه محلی (روستایی-شهری). دوره ۸، شماره ۱، صص ۸۹-۱۱۲.
- جلالی، صادق؛ محبی، فرشته و جعفری، ساره. (۱۴۰۰). «بررسی عوامل ورزش های بومی محلی در توسعه گردشگری ورزشی». فصلنامه علمی رهیافتی در مدیریت بازرگانی. دوره ۲، شماره ۴، صص ۱۴۹-۱۶۱.

- حسانی، محمد و کرمی، خاطره. (۱۳۹۵). «تبیین راهبردهای مناسب جهت ترویج ورزش‌های بومی و محلی در شهرستان شهرکرد». دومین همایش سراسری مباحث کلیدی در علوم مدیریت و حسابداری، گرگان، گروه آموزش و پژوهش شرکت مهندسی باروگستر پارس، دانشگاه فرهنگیان استان گلستان.
- رحمتی، محمدمهدی و عباس زاده، مرتضی. (۱۳۹۴). «توانمندی‌های ورزش روستایی، توسعه محلی و مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: کشتی گیله مردی)». توسعه محلی. دوره ۷، ش ۱، صص ۵۹-۷۸.
- رزم آور، فرشاد و شهاوندی، حسن. (۱۴۰۰). «اهمیت بازی‌های بومی و محلی در مناطق روستایی». نهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
- شهبازی، مهدی؛ طهماسبی بروجنی، شهزاد و مشرعی، ابراهیم. (۱۳۹۳). «تعیین روایی عاملی و پایایی نسخه فارسی آزمون راهبردهای اجرا». رفتار حرکتی. شماره ۱۷، ص ۱۵-۴۲.
- غفوری، فرزاد. (۱۳۹۳). «الگوی توسعه گردشگری بر مبنای توسعه بازی‌های بومی و محلی در کشور». مطالعات مدیریت ورزشی. شماره ۲۴، صص ۱۵۳-۱۷۴.
- غفوری، فرزاد؛ اسمعیلی، محسن و سهرابی، پوریا. (۱۳۹۸). «مطالعه تطبیقی همبستگی و قرابت ورزش‌های سنتی و بازی‌های بومی، محلی ایران و چند کشور منتخب جهان». پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی. دوره ۸، شماره ۳، صص ۸۱-۸۸.
- فلاح، زین العابدین؛ صمدی، الهام سادات و عسکری، اسرا. (۱۳۹۷). «راهبردهای توسعه ورزش روستایی با تأکید بر ورزش‌های بومی و محلی (مورد مطالعه: استان گلستان)». رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی. دوره ۶، شماره ۲۳، صص ۷۳-۸۷.
- کتبی، فرشته؛ نفی زاده، حسن و رضایی، فاطمه. (۱۳۹۷). آموزش تربیت بدنی. تهران: نشر اندیشمندان
- گل‌زاده، ملیحه و میرآبادی، مصطفی. (۱۳۹۸). «تحلیلی بر وضعیت گردشگری ورزشی و عوامل موثر بر توسعه آن با تأکید بر بازی‌های بومی و محلی». نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی. دوره ۲۳، شماره ۶۷، صص ۲۸۷-۳۰۷.
- نقوی، محمد رضا؛ مرید السادات، پگاه؛ فتاحی، احد الله و عبادیان، مهشاد. (۱۳۹۲). «ارزیابی جایگاه بازی‌های بومی و محلی در توسعه مناطق روستایی (نمونه موردی: دهستان میانکاله شهرستان بهشهر)». برنامه‌ریزی و آمایش فضا. دوره ۱۷، شماره ۴، صص ۱۱۱-۱۲۸.
- نودهی، محمدعلی؛ احمدی، مجتبی؛ نودهی، غلامرضا و داداشی، محمدصادق. (۱۳۹۵). «تدوین راهبرد توسعه ورزش روستایی و بومی و محلی استان گلستان». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. دوره ۱۵، شماره ۳۳، صص ۱-۳۵.
- هنرور، افشار؛ غفوری، فرزاد؛ ططری، حسن؛ گاویار، احسان و لطیفی، حجت‌اله. (۱۳۹۳). «شیوه‌های احیا، ترویج و ارتقای ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی در کشور». نشریه مدیریت ورزشی. دوره ۶، شماره ۳، صص ۴۹۳-۵۰۹.
- هنرور، افشار؛ غفوری، فرزاد؛ ططری، احسان و گاویار، حسن. (۱۳۹۴). «الگوی ورزش‌های بومی و محلی در کشور». مطالعات مدیریت ورزشی. دوره ۷، شماره ۳۱، صص ۳۳-۴۸.
- Ade Maulana, D., Sugiyanto, S., Riyadi, S. (2021). "Traditional Games as Tourism Sports and Characteristics of Sports Culture in Sumbawa Indonesia". International Journal of Social Sciences and Humanities Invention, 8(10), 6640-6648.
- Bose, K., & Seetso, G. (2016). "Science and mathematics teaching through local games in preschools of Botswana". South African Journal of Childhood Education, 6(2), 1-9.
- Chi, J., & Xu, T. (2019). "The Present Situation and Restricting Factors of Manchu's Rural Sports in Liaoning Province". In 2019 5th International Conference on Social Science and Higher Education Atlantis Press

- Dodoo, S. (2021). **“Traditional Games: Socialization and Culture in Kabylie”**. Heritage - New Paradigm [Working Title], 5(7), 17-34.
- Haijun, L. (2014). **“The Development of the Traditional Sports with Regional Characteristics: New Entry Point for Rural Sports”**. In Sports Forum, 7, 4.
- Jianwei, R. E. N. (2017). **“Analysis of Rural Sports Policy from the Perspective of Modernization of Sports Governance”**. Hubei Sports Science, 2(2), 1-10.
- Lagardera, F., Lavega, P., Etxebeste, J., and Alonso, J. I. (2018). **“Metodología cualitativa en el estudio del juego tradicional [Qualitative methodology in the study of traditional games]”**. Apunts. Educación Física y Deportes 134, 20-38.
- Saura SC and Zimmermann AC (2021). **“Traditional Sports and Games: Intercultural Dialog, Sustainability, and Empowerment, Sec”**. Movement Science and Sport Psychology, 8(1), 39-48
- Schaap, J. I., González, A. F. (2022). **“The Growth of the Native American Gaming Industry: An Update”**. American Indian Quarterly, 34(3), 365-389.
- Sun, Y., & Ma, Y. (2016). **“Present situation and Countermeasures of rural sports in China”**. In 2016 5th International Conference on Social Science, Education and Humanities Research. Atlantis Press.
- Van Bottenburg, M. (2019). **Transformation of Modern Europe: States, Media and Markets 1950-2010** Publisher. Routledge
- Yang, J, Wei Lo, H, Chao, C, Shen, C and Chin-Cheng Yang. (2020). **“Establishing a Sustainable Sports Tourism Evaluation Framework with a Hybrid Multi-Criteria Decision-Making Model to Explore Potential Sports Tourism Attractions in Taiwan”**. Journal Of Sustainability, 12(4), 1673-1682.

شېرشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پر تال جامع علوم انسانی